

A TALÁNY ÉS A TALÁN

Évtizedek óta, amióta ismerem és figyelem Szűcs Attila képeit, mindig azok a munkái ragadnak meg leginkább, amelyek esetében azt érzem, hogy Attila valamiféle feladványt szerkesztett, - elsősorban magának, de a nézők számára is. Talányos rébuszt, amely elbűjíti a sokszor egymásra hordott festékrétegek között, közvetlenül nem láthatók, de ezek a hol csiklandóan izgalmas, hol ránc nehezedően melankolikus feladványok mindvégig parancsolóan követelik tőlem nézőtől: vegyem a fáradságot és adjak a homályburokban megfogalmazott kérdésre egyszerű, pontos választ. Hogy amit látok, amit valóságosként fogok fel, az mi is voltaképpen. Újra és újra nekifutok hát a feladatnak. És újra meg újra csüggedten visszakozom. Nincs válaszom. Nem vagyok ugyanis képes szabatos választ találni a kérdésekre, melyeket magam sem értek pontosan. Mert, hogy nem egy nyelv, egy értelmes és nagyjából logikus fogalmi struktúra rendszerében tevődnek föl a nyugtalanító kérdések, hanem képek által. Ezért a képes rébuszokra talán másként nem is lehetne válaszokat adni, mint képekkel. De hát ezeket a festő már időben megadta. Képi feladványai egyben válaszok is. Önmagába záródó folyamatok rögzült lenyomatai.

Ahogy nézem Attila képeit és évek óta keresem bennük a talány feloldását, annál megállíthatatlanabban csúszik ki kezeim közül a bizonyosság. A talány fokozódik, és mostanra odáig jutottam, hogy igen, értem: Szűcs Attila mágiateremtő képessége, hogy víziói minduntalan megakadnak a valóságos (a valóságosnak vélt) és a valóságon túli határán. Sem itt, sem ott nem állnak, nem is billegnek, hanem feszült kiegyensúlyozottsággal rögzülnek az egyetlen pontban, amely a két szféra között mered. Ezért tárulnak föl Szűcs Attila képein a valóság mélyebb rétegének érzelmi összefüggései. Mintha a valóság alatt lenne az igazi valóság, - az, amit ki nem mondhatunk, mert valóságosnak vélt fikciónkban nincsenek szavaink e dolgok megragadására. Mert mintha a mindennapjainkat hamis tudatállapotban élnénk. Azt véljük, hogy érzékszervi észleleteink révén a környező világról pontos és beazonosítható benyomásokat szerzünk. Tudjuk mi van. Ez az önbecsapás lényege, amely olyan kiterjedt, hogy teljes kultúrák televénye tenyészik e tévedés felszínén. Nem tudjuk. Talán tudunk valamit. S amit tudunk, az talán azonos azzal, amiről e bonyolult félreértésrendszerben megállapításokat teszünk. Szűcs Attila többet tud nálunk. Tudja, hogy ez a tudásunk csalóka. Tudja, hogy e tudás alatt az alulvilágított, szemhunyorogós mélyben, vagy észleleteink elsődleges síkjának túllje mögött ott van egy másik, a megélt fikciónál valósabb igazi valóság. A mindennapokban persze Attila is olyan, amilyen én, mi, Önök, mindannyian. Amikor mondjuk a boltban felvágottat rendel, ő is, a pultos is e valóság konvenciója szerint gondol ugyanarra, vagy amikor mondjuk piros lámpához ér lefékez, megáll, mert úgy viselkedik, hogy elfogadja: a piros lámpa ott áll a sarkon a zebra mellett, ezért tehát az a lámpa, van. És úgy van, ahogyan azt közmegegyezés szerint értelmezzük. Attila többlet tudása abban rejlik, hogy ő érzi és érzékelteti is mondjuk az alkonyi utcasarkon sivár derengéssel fénylő piros lámpa konvencióktól szabad saját valóságát, azt, ami egy piros fényben más, mint pusztán a tiltás jele, de sokkal inkább magány, nyirkos úr, társtalan és hiábavaló kiáramlás, a félreértések, tévedések, talánok és talányok közt bolyongó ember néma drámája. Az általa megjelenített atmoszférák ezeket a magunk előtt rejtett valóságokat hozzák működésbe bennünk, és láttukra sodródunk, áramlunk velük, akár a zenék felfokozó vagy bánatosan csüggedt melódiáira.

Szűcs Attila műtermének falain, munkaasztalán fényképek százai hevernek egymáson. Mi lehet konkrétan egy fényképnél? A fotón az látható, amit optikailag, vagy ma már digitális jelekkel szín és formahelyesen rögzített egy szerkezet. Attila mégsem ezeket a definiálható látványelemeket látja a képen, hanem azt, ami a valóság. Ami a látványfelszín alatti rétegben szivárog. Az ő látása viszont elsődlegesen nem tér el a miénktől. Figyelme a munkamódszere által élesedik ki, amikor az élénk ömlő képmilliók kiválasztott egyike fotója alapján inspiráltan dolgozni kezd. Ez a nullpont. Innen indul a mechanikusan létrejött képben véletlenszerűen megmutatkozó talányos momentum keresésére. Meg akarja érteni azt. Ehhez kell neki festék, vászon, tér, kéz, távolság, mozgás, idő, gondolkodás, figyelem. Ehhez kell neki a kezében elképesztő biztonsággal élő festői kifejezőerő. Ez az interakció, amit a fénykép által felébresztett kíváncsiság, a dolgok állásának megértésére induló vadászösztön dinamizál és a felület, valamint az anyag között keletkezik, sokszor küzdelmes folyamat. Néha simogatás és becéző figyelem, de többnyire harc. Csata, tánc, rituálé, melyben az elsőre megidézett felület eltűnik, hogy egy újabb rétegen a festő még egyszer újra, immáron érzéki igazságához közelebbi módon kerüljön fel a vászonra. Aztán sokszor ez is megsemmisül, ha nem éri el az igazság elengedhetetlen állapotát. Az igazságkeresés rítusa – Szűcs Attila alkotó életében – az élet maga. Évről évre, festményről és rajzról – festményre és rajzra, újra és újraismétli ezt a játszmat. Ebből a szempontból mindegy, hogy a felületen mi a téma: Kádár egykori, mostanra megalázottan elhagyott üdülőjének előcsarnoka, egy meztelen japán nő, egy szép-csúnya lány, vagy egy életébe roskadt aggastyán, vagy éppen a civilizáció atavisztikus korszakából itt maradt busók. Ezek a témakeretek, alkalmak. Aproópok Szűcs Attila újabb küzdelmeire. Alkalmak az életben maradásra. Hiszen mindaddig, míg a festőben ki nem alszik a mély ontológiai kíváncsiság, addig a talány megértésének mohó vágya előrehajtja őt.

Talán jól értem Szűcs Attila művészetét, de lehet, hogy nem. Lehet, hogy igen, de ő mégsem ismer rá saját munkaproblematikájára abból, amit most itt elmondtam. Lehet, hogy nem értjük egymást, de hogy a képei egészen határozottan nyitnak meg egy nem fogalmi teret bennem, az bizonyos. Miként az is, hogy képei újra és újra előhívják belőlem az elbizonytalanodást, a talányos rébuszokra adandó válasz kényszerét, hogy a kezei alól hűlve távozó munkák, immáron alkotójuktól távolodó autonóm életüket élve, a bennem megküzdő valóságok birkózásának kezdeményezői. E számomra segítséget adó programban már nincs jelentősége annak sem, hogy Szűcs Attila jól lát-e (mert hogy igen), vagy hogy jól ábrázol-e (mert, hogy az is igen, sőt, nem akárhogy!), hanem hogy hogyan néz! Miként vonja megfigyelő, a talányos valósággrétegeket feltáró tekintete elé a képeket, melyek az alkotás valóságfeltáró rítusa során transzponálódnak felületté, lazúrrétegekké, visszatörölt és elmosódó színekké, fénné, azaz a legmagasabb szintű festészetté. Azzá a festészetté, amely már csak önmaga, mely tovább már nem értelmezhető, hámozható, melyben – mint az elején mondtam, - a rébusz kérdése és válasza ugyanaz, önmagára mutat, öntörvénye alapján létezik, saját Igazságot szül. Én a néző már ezzel az Igazsággal állok szemben. Ez hat rám. Bizonytalanít el. Fog kézen. Szembesít. Bízta,....és nem hagy egyedül.

Bojár Iván András 2014 November 20.